

Ханик-Посполітак Роксолана Юрїївна,
кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри
приватного права Національного університету
«Киево-Могилянська академія»

РАДА БІЗНЕС-ОМБУДСМЕН: ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Десять років тому, вже трохи далекого 2014 року в Україні було створено один із найефективніших альтернативних способів вирішення спорів – Раду бізнес-омбудсмена. Місія цієї незалежної та рівновіддаленої інституції – захистити законні права бізнесу перед державою. Рада розглядає скарги підприємців щодо недобросовісної поведінки державних органів і допомагає врегулювати спори на досудовому етапі ¹. На думку Т. Бруцької, діяльність бізнес-омбудсмена у сфері захисту прав та інтересів бізнесу є однією із обов'язкових умов для подальшого розвитку механізмів захисту прав людини України ².

137

Рада бізнес-омбудсмена не є чимось унікальним для України. Останніми роками у Східній Європі та Центральній Азії з'являється все більше інститутів бізнес-омбудсмена. Керуючись сильним попитом з боку приватного сектору, ці інституції покликані доповнювати судові та інституційні заходи протидії дуже поширеній корупції шляхом розслідування заяв про зловживання правами бізнесу, вирішення спорів і надання адвокатських та/або консультаційних послуг ³.

¹ З офіційного сайту РБО. URL: <https://boi.org.ua/about-us/> (дата звернення: 04.01.2024).

² Бруцька Т. Діяльність ради бізнес-омбудсмена як засіб правового захисту суб'єктів господарювання. *Літописець*. 2021. Вип. 16. С. 33–36.

³ Business Ombudsman institutions in Eastern Europe and Central Asia: taking stock and identifying good practices. URL: <https://>

Діяльність цієї структури є ефективною, проте дуже довгий час правовою основою діяльності Ради бізнес-омбудсмена було і поки є Положення про Раду бізнес-омбудсмена, схвалене постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 р. № 691.

Однак неодноразово поставало питання про необхідність зміни правових підстав діяльності Ради бізнес-омбудсмена, зокрема щодо врегулювання її діяльності на рівні закону. Це сприяло б підвищенню обізнаності про цей інститут і, що важливіше, чіткіше визначило б правовий статус цієї структури та юридичну силу актів, які можуть бути видані. Можна погодитися з думкою, що прагнення унормування їхнього статусу на рівні окремих законів у цілому є позитивною тенденцією⁴.

Саме з цією метою було розроблено декілька законопроектів, які б мали вирішити питання врегулювання правової основи діяльності цієї важливої інституції. Перший законопроект «Про Установу бізнес-омбудсмена» (реєстраційний номер 0944 від 29.08.2019 р.) було відхилено й знято з розгляду. Наступна спроба – законопроект «Про Установу бізнес-омбудсмена в Україні» (реєстраційний номер 3607 від 05.06.2020 р.). На жаль, його доля не дуже краща за перший законопроект. Хоча він усе ще перебуває в парламенті, однак, незважаючи на позивні висновки різних комітетів Верховної Ради України (зокрема головного комітету з цього законопроекту ще 2021 р.), його наразі не внесено до порядку денного для голосування у першому читанні.

baselgovernance.org/blog/business-ombudsman-institutions-eastern-europe-and-central-asia-taking-stock-and-identifying (дата звернення: 04.01.2024).

⁴ Батанов О. В., Голоядова Т. О. Інститут бізнес-омбудсманів у сучасному світі: проблеми концептуалізації та конституювання. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 5 (11). С. 70–85.

Питання врегулювання правового становища бізнес-омбудсмена вже набуло такої значущості, що у Перехідних та прикінцевих положеннях Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації інвестиційних проектів із значними інвестиціями»⁵, який було прийнято вже під час війни у серпні 2023 р., Кабінету Міністрів України доручено в шестимісячний строк від дня набрання чинності цим Законом вжити в установленому порядку заходів для утворення установи бізнес-омбудсмена та унормування питань її діяльності, зокрема щодо визначення напрямів її діяльності, джерел фінансування, органу управління та його повноважень.

Однак щодо цього положення Закону є одна проблема. Законодавець уживає слово «утворення». Незрозуміло, чи він має на увазі створення цієї установи від нуля і відкидає все, що було зроблено Радою бізнес-омбудсмена з 2014 р., чи він має на увазі просту зміну вівіски. Саме другої позиції дотримується Я. Грегірчак, який зазначає, що «формулювання “КМУ... вжити в установленому порядку заходів для утворення установи бізнес-омбудсмена” вказує на те, що існуюча з 2014 року Рада бізнес-омбудсмена має стати Установою бізнес-омбудсмена»⁶.

Отже, врегулювання діяльності бізнес-омбудсмена на рівні закону має велике значення, оскільки визначило б правовий статус цієї установи та умови її діяльності, що в цілому сприяло би покращенню інвестиційного іміджу України, зокрема в умовах війни. Однак поки про це говорити не доводиться.

⁵ Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3311-20?find=1&text=%D0%BE%D0%BC%D0%B1%D1%83%D0%B4#w1_1 (дата звернення: 04.01.2024).

⁶ Грегірчак Я. Установа бізнес-омбудсмена: зміна вівіски чи реальна реформа? *Економічна правда*. 15 вересня 2023 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/15/704380/> (дата звернення: 04.01.2024).